

20. Statuæ et reliquiæ in altari non apponantur ubi exponitur SS. Sacramentum, ex Decreto Innocent. XI.

21. SS. Sacramentum nequit in aliis ecclesiis quam parochialibus asservari, sine dispensatione S. Sedis.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ.

1. Potest dari absolutio sub conditione, si confessarius prudenter dubitet an eam dederit, aut an pœnitens sit dispositus, et adsit necessitas eum absolvendi, quia morti proximus videtur; non autem pro recidivis qui non dant signa certa suæ dispositionis, si aliunde non adsit necessitas eos absolvendi.

2. Contritio perfecta, juxta Tridentinum, oritur ex motivo charitatis; imperfecta, ex turpitudine peccati per lumen fidei cognita, aut metu gehennæ excludenti voluntatem peccandi. Perfecta obligat in periculo mortis, et insuper ut quis non diu maneat in statu peccati, si non confiteatur, quod non videtur differendum ultra mensem, sed non obligat quolibet die festo.

3. Sufficit dolor generalis, quin singula peccata re-rententur.

4. In contritione includuntur exercite Fides et Spes.

5. In confessione, sufficit attritio, ex timore inferni, aut gloriæ amissione, aut ex horrore erga peccati turpitudinem lumine fidei cognitam, quæ includit semper ex se amorem, non prædominantem, quia tunc esset contritio perfecta, sed inchoatum, nam *timor Dei, initium dilectionis erit*, Eccli. 25. 16. et ait S. Thomas, 2. 2. q. 40: *Ex hoc quod per aliquem speramus bona, incipimus ipsum diligere*. Ille enim dolor qui provenit ex motivo quod Deus amatur super omnia, quan-

tuncumque sit remissus, semper est contritio perfecta, et talis dolor certe non requiritur necessario ad confessionem.

6. Propositum debet esse firmum cum Dei gratia non relabendi, universale de omnibus peccatis mortalibus vitandis, efficax media adhibendo, et occasiones saltem proximas removendo.

7. Relabentes, juxta Rituale romanum, sæpe confiteantur, et si expedit communicent.

8. Non obligentur ad repetendas confessiones nisi illi qui post biduum aut triduum relapsi sunt, sine ulla resistentia, quin aliquod medium adhibuerint, et occasionem removerint; non adest enim obligatio repetendi confessionem, nisi habeatur moralis certitudo de invaliditate præteritæ; relapsus autem non est signum moraliter certum propositi infirmi, sed sæpe est signum mutatæ voluntatis.

9. Potest tradi, si necesse sit, confessio legenda, subjungendo: *De his me accuso*.

10. Non tenetur pœnitens confiteri circumstantias mere aggravantes, nisi quoad quantitatem furti, quam per se non deberet aperire, sed plerumque tenetur confessarius ad eam investigandam ut se dirigat circa modum restitutionis.

11. Suadendum pœnitentibus ut confiteantur peccata dubia, modo non sint scrupulosi; non est tamen obligatio positiva illa confitendi, sive sint negative, sive positive dubia. Advertendum tamen quod in articulo mortis quilibet debet aut contritionem de his elicere, aut confiteri aliam materiam certam circa quam absolutionem recipiat. Præsumptio orta ex vita ordinarie bona vel mala fundat judicium circa dissensum vel assensum peccato præstitum.

12. Eximuntur ab integritate materiali muti; sufficit si in morte, aut in Paschate unum peccatum signis explicent; scribant, si possunt, et ad hoc tenentur, modo non sit periculum manifestationis peccatorum. Surdi, et ii qui linguam patriam ignorant iisdem temporibus nec tenentur per interpretem confiteri, nisi aliquid veniale.

13. Moribundus sui compos, sed loquela orbatus, potest absolvi quoties signis ostendit se id optare; sed sine signo speciali, sensibus destitutus non absolvatur plus quam ter aut quater in die, et absolutio detur sub conditione.

14. Potest et debet absolvi sub conditione moribundus catholicus sensibus destitutus, etiam in actu peccati, qui nulla dedit pœnitentiæ signa; hæreticus autem non, nisi expresse absolutionem peteret; non enim præsumitur hæreticus per signa communia et æquivoca confessionem petere, a qua hæretici vehementer abhorrent.

15. Potest deesse integritas si afferatur viaticum, et periculum mortis aut infamiæ impediatur longam confessionem; admoneatur tamen ægrotus de obligatione quam habet postea integre confitendi. Tempore pestis aut infectionis, sufficit accusatio unius peccati. Non requiritur integritas materialis si urgeat necessitas communicandi aut celebrandi, et tempus desit, aut sint peccata reservata, et nullus qui possit ab iis absolvere; item si pœnitens non posset integre confiteri quin sigillum sacramentale revelet. Si imminet naufragium, aut prælium, sufficit cuique veniale confiteri, aut peccatorem se dicere in generali, et tunc dicat sacerdos: *Ego vos absolvo.*

16. Debet pœnitens peccati sui speciem confiteri,

etiamsi ex manifestatione speciei complex notus confessario detegatur: debet tamen penitens conari ut adeat alium confessarium qui complicem non noscat, sed ad id non tenetur si inde oriatur ipsi aliquid incommodum. Confessarius autem non potest exquirere nomen complicis, licet hoc bono fine efficeret, ut eum corrigeret, aut damnum impediret; Bened. XIV. in Bulla *ubi primum*, hoc appellat detestabile, et imponit huiusmodi confessariis suspensionem, sed ferendæ sententiæ. Hoc tamen non impedit quominus possint peti circumstantiæ ad integritatem confessionis necessariæ, ut sunt in peccato turpi conjunctionis gradus, ligamen voti, an in eadem domo complex commoretur. etc.

17. In casibus ubi penitens ob bonum publicum debet manifestare complicem, jubeat confessarius ut alteri revelet qui possit impedire malum, talis enim revelatio vix a confessario fieri potest sine periculo scandalii, aut sacri ministerii dedecore.

18. Si confessio sit invalida ob aliquid peccatum culpabiliter omissum, aut defectum doloris, et postea idem pœnitens confiteatur apud eundem confessarium, non debet repetere confessionem, sufficit ut confessarius in confuso recordetur status pœnitentis; similiter agat quando distulit absolutionem. Qui defecit in integritate materiali, licet suæ confessiones fuerint cæteroquin validæ, obligatur ad eas integrandas; nemo tamen in dubio an suæ confessiones fuerint validæ nec ne, tenetur ad eas iterandas, quia præsumptio stat pro valore earum. In praxi, si pœnitens occasiones post confessionem vitavit et per aliquid tempus tentationibus restitit, judicatur valida confessio antea facta, secus si paulo post, prima data occasione, facile, ut prius, lapsus est sine resistantia.

19. Pœnitentia conveniens ea est quam putat confessarius pœnitentem impleturum, a quo recte postulabit an eam libenter acceptet, et secus minuet, aut mutabit. Potest facilis injungi, acrior consuli, moneatur tamen pœnitens de ea quæ sibi deberetur. Sit pœnalis et medicinalis. Sciendum est an ii qui pœnitentiam non impleverunt, tempore quo fuerunt absoluti voluerint eam adimplere. Nemo tenetur eam peragere ante communionem. Si differatur, non ideo omitatur. Non requiritur intentio actualis, modo opus ponatur. Si oblivioni detur pœnitentia, confessio non ideo debet repeti. Satisfacit pœnitentiæ etiam ille qui eam adimplet in peccato mortali. Potest mutari ab alio confessario, cui datur notitia confusa confessionis tunc factæ, excipe si actum sit de reservatis, nisi tamen esset difficile adire superiorem. Non mutetur pœnitentia extra confessionem, et nemo sibimetipsi eam mutet, etiam in aliud opus melius.

20. Peregrini possunt confiteri cuilibet confessario approbato pro loco ubi reperiuntur, etiam si proficiantur a patria eo fine ut alibi confiteantur, modo non fiat in fraudem reservationis.

21. Religiosi itinerantes sine socio Sacerdote possunt cuilibet confiteri, etiam non approbato.

22. Pro confessionibus monialium excipiendis requiritur electio specialis, aut saltem approbatio ab ordinario loci, si moniales sint exemptæ; hæc approbatio non potest ultra triennium prorogari sine licentia S. Congregationis, nisi deesset alter idoneus; idem est pro conservatoriis. Bis aut ter in anno habeant moniales confesarium extraordinarium, de quo tenetur Episcopus eas providere, cui omnes se sistant, et eo tempore ordinarius nullas audiat, neque novitias; de-

bet etiam dari in articulo mortis, si postuletur, et in vita facile concedi.

23. Ecclesia supplet jurisdictionem cum adest in confessario titulus coloratus et error communis, et ita videtur esse quando adest tantum error communis. Licet confessario absolvere cum jurisdictione probabili, modo concurrat aliqua causa graviter rationabilis; tales causæ explicantur in libro.

24. In articulo et in periculo mortis, defectu alterius, valide et licite absolvit excommunicatus vitandus, degradatus et hæreticus.

25. Non approbatus non potest absolvere in articulo mortis coram approbato, nisi approbatus non posset, aut nollet absolvere, aut esset nominatim excommunicatus, suspensus, aut moribundus ab eo abhorret, aut non approbatus incepisset jam audire, aut si approbatus complex fuisset moribundi in peccato turpi.

26. Confessarius erga complicem in peccato turpi privatur omni jurisdictione; si eum absolvat, incurrit excommunicationem papalem, excepto articulo mortis, si desit alius etiam simplex Sacerdos, aut modo alius non possit excipere confessionem sine gravi scandalo aut infamia approbati. Sufficit tactus, aut colloquium obscœnum, modo mortale et externum pro confessario et pro pœnitente, æque certum, et grave, et externum, quia Bulla Bened. XIV. loquitur de complice formali in peccato mortali turpi. Quær. an Episcopus possit absolvere confessarium qui absolvit complicem suum in peccato turpi? Resp. Rationes militent pro et contra, sed certo non possunt Episcopi in locis ubi Tridentinum non est receptum, cum non gaudeant privilegio Episcopis assignato sess. 24 cap. *Liceat.*

27. Cupienti hoc Sacramentum Pœnitentiæ administrare, primum omnium acquirenda est necessaria scientia, qua hujus magni ministerii officio recte fungi possit. Sed hic advertendum est quod scripsit *S. Gregor.* quod sit *Ars artium, regimen animarum.* Et *S. Franciscus Salesius* dicebat, Confessarii officium esse maximi momenti et omnium difficillimum. Et ita est: Maximi utique momenti est, quia est finis omnium scientiarum, qui salus æterna est: Difficillimum, quia 1.º requirit notitiam quasi omnium aliarum scientiarum, et omnium officiorum, et artium. 2.º Scientia moralis tot materias disparatas complectitur. 3.º Illa magna ex parte legibus positivis constat, quarum quælibet justa proprium sensum et intelligentiam accipienda est. Præterea ob circumstantias, quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sunt. Quidam qui eruditos, et Theologos magnæ notæ se jactant, Moralistas, quos Casuistas (nomen ignominie apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt sufficere, ut confessiones ritè excipi possint, principia generalia Moralis callere, illis enim posse resolvi, aiunt, omnes casus particulares. Quis negare potest, omnes casus particulares esse his principiis resolvendo? Sed totum opus, et totus labor est in aptando casibus particularibus tantis diversis circumstantiis irretitis, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat. Nequit id fieri sine magna discussione rationum, quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud, quod Moralistæ effecerunt, cum elaborarunt in explicando a quibus principiis multi casus particulares resolvi debeant. Præterea, hac nostra tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivæ,

tot Bullæ, tot Decreta, quæ nequeunt sciri, nisi Casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et prout variarum varietas postulat, ibi opportune illa inveniuntur; ideoque, quo recentiores ii Moralistæ sunt, eo antiquis utiliores. Justa ratione motus *Autor Instructionum pro Novis Confessariis* affirmat multos Theologos quanto profundiores sunt in scientiis speculativis, tanto rudiores in scientiis moralibus, quæ, ut scribit *Gerson*, omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his versatissimus, est, cui in dies nova non accident. Ex quo infert, numquam confessario deserendum esse Theologiæ Moralis studium. Doctissimus *Sperelli* pariter dicit longe errare eos Confessarios, qui totos in Scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in Morali frustra expendi; *Et postea nesciunt distinguere lepram a lepra; qui error* (subjungit) *confessarios simul et pœnitentes in æternam perturbationem trahet.* Peccat igitur absque dubio graviter qui non sufficienter instructus audet confessiones audire: Episcopus qui illum approbat: Pœnitens quoque qui noscens ignorantiam ejus, apud ipsum confitetur.

28. Oportet saltem, ut confessarius sciat excommunicationes papales quæ sunt in Bulla *Cænæ* pro hæresi externata, lectione, retentione, venditione librorum hæreticorum; item quinque casus papales *Clementis VIII*; percussio clerici, simonia, violatio clausuræ, immunitatis ecclesiasticæ, duellum.

29. Juvetur pœnitens in examinanda sua conscientia, nec ad id faciendum dimittatur. Non sit anxius confessarius de gravitate et numero peccatorum nimio plus exquirendis. Instruatur pœnitens, si opus sit, de necessariis fidei, de fama, aut fortuna resarciendis.

da, de scandalo reparando, de occasionibus vitandis. Si pœnitens laboret ignorantia culpabili circa scitu necessaria ad salutem, aut circa ea quæ bono communi officerent, debet confessarius eum docere, licet nullus speretur fructus. Si pœnitens accedat indispositus, tenetur confessarius pro viribus efficere ut eum disponat ad absolutionem, et ad hoc tenetur sub rigorosa charitatis obligatione. Si autem ignorantia versaretur circa alia, et esset invincibilis, ita ut pœnitens esset in perfecta bona fide, non debet confessarius eum monere, si nullus inde speretur fructus, et imo timeatur peccatum formale; nec potest dici: Si pœnitens admonitus esset, jam peccaret, ergo est indispositus, nam si confessarii præsumere vellent interpretativas pœnitentium dispositiones, valde paucos absolvent, dum possent judicare quod multi, v. g. si tormentis tentarentur a fide deficerent: sufficit ergo in pœnitente ea dispositio actualis generalis, id est ut hic et nunc statuatur non amplius peccare in quocumque casu in communi. Hinc si pœnitens qui contraxit matrimonium invalidum ob impedimentum occultum, in bona fide versetur, et sit periculum infamiae, scandali, incontinentiae si declaretur nullitas, relinquatur in bona fide, donec ei dispensatio obtineatur, quæ post matrimonium potest dari ab Episcopo, etiam in dirimentibus, si difficilis sit recursus ad Papam. Si sponsis in ecclesia paratis pro nuptiis, alter eorum aperiret impedimentum occultum, et non possit matrimonium sine infamia differri, jungantur, et postea recurratur ad S. Pœnitentiarum. Similiter quandoque omittenda est admonitio pro restitutione, dum nempe nulla spes fructus affulget, quia evitari prius debet damnum spirituale proximi quam temporale. Animad-

vertendum tamen non debere confessarium esse tam facilem ad judicandum quod pœnitens cognita veritate nollet parere; semper autem potest differre admonitionem ad illud tempus in quo sperat eam profuturam. Excipe tamen si pœnitens interrogaret; vel si ignorantia noceret communitati; hinc monendi sunt Principes, Prælati, Parochi, Confessarii qui male suis officiis funguntur; aliunde difficulter istorum ignorantia erit invincibilis, et licet talis esset, semper damnum spirituale afferret communitati. Eodem modo moneantur illi qui Sacramenta frequentant, ne ab iis alii prævum exemplum sumant. Si dubitetur an admonitio non indispensabilis sit profutura aut obfutura, omittatur, nam potius vitanda sunt mala formalia quam materialia. Idem dicendum de correctione fraterna.

30. Confessarius tenetur sub gravi absolvere pœnitentem dispositum, quamvis haberet opinionem aliquam ab ipso judicatam probabilem, et a confessario diversimode, in qua tamen non constaret aperte esse peccatum mortale, quod cæteroquin non est faciliter judicandum. Ratio hujus sententiæ est quia pœnitens facta recte confessione habet jus certum et strictum ad absolutionem, unde confessarius gravem ei irrogat injuriam si neget absolutionem, quoties pœnitentis opinio ei non videtur omnino falsa.

31. Confessarius qui novit ex confessione complices peccatum ab alio pœnitente negatum, non potest hac cognitione uti ut negantem plus interroget in particulari quam alium, nisi ab altero complice de hoc specialiter obtinisset licentiam. Videtur tamen quod neganti absolutio possit dari conditionate. Si autem confessarius extra confessionem novit certo peccatum in confessione negatum, non potest absolvere, modo

non adsit prudens dubium quod de hoc jam apud alium sit confessus; si autem dubitat, cum in dubio standum sit penitentis depositioni, et potest et debet eum absolvere.

32. Confessarius tenetur reparare quantum potest defectus quos admisit in confessione; hinc si sine gravi culpa absolutionem non protulit, aut sine jurisdictione absolvit, non tenetur cum suo dedecore aut gravi incommodo penitentem admonere; excipe si talis confessarius esset Parochus, aut penitens esset in mortis periculo. Si autem cum gravi culpa erravit in administratione hujus sacramenti, Sacerdos quicumque sit tenetur cum gravi incommodo ad errores reparandos, et ex justitia, quamvis non sit Parochus, quia intercedit quasi contractus inter penitentem et confessarium. Si confessarius cum sua gravi culpa penitentem a restitutione deobligavit, tenetur cum suo gravi incommodo, licentia ab eo petita, eum monere, secus teneretur ad restitutionem, quoties si debito tempore penitentem admonuisset, jam ille restituisset. Si autem cum levi culpa penitentem a restitutione deobligavit, tenetur cum levi incommodo eum de obligatione admonere, quam admonitionem si omittat, tenebitur ad restitutionem, quia suum consilium pergit influere in damnum proximi. Si in confessione monitionem tantum omisisset, licet etiam ex malitia, peccasset graviter, sed ex justitia ad nihil teneretur, quia tunc deesset positivus influxus in alterius damnum, qui semper requiritur pro restitutionis obligatione.

33. Non loquatur cum penitente sine ejus licentia de confessione peracta, etiam ad errores reparandos.

34. Non excusatur a gravi culpa simplex sacerdos

qui sua socordia negligit audire confessiones, aut ad id se habilem reddere, cum videt gravem necessitatem qua premitur locus in quo moratur.

35. A reservatione non excusantur ignorantes, sed tantum a censura, si adsit. Casus papales, exceptis duobus, nempe accusatio sollicitationis contra sacerdotem innocentem, et receptio donorum a regularibus qui reservantur sine censura, principaliter sunt reservati propter censuram, et ideo ignorantes illam excusantur a reservatione; econtra per casus episcopales principaliter reservantur peccata, licet sit eis adnexa censura, unde etiam ignorantes non excusantur a reservatione.

36. Ordinarie non reservantur nisi peccata externa gravia, consummata et perfecta in sua specie.

37. Cum non potest adiri superior quia longe abest, potest inferior indirecte absolvere a reservatis urgente aliqua causa, v. g. ut vitetur scandalum aut infamia, ut satisfiat præcepto paschali, aut quia penitens deberet diutius manere in mortali; sed cessante impedimento, tenetur postea penitens superiori se presentare ut absolvatur directe.

38. Reservatio injusta nihilominus est valida.

39. Peregrini, quantum ad reservationem, judicandi sunt juxta leges Diocesis in qua reperiuntur, nisi forte a patria migrassent in fraudem reservationis, nempe eo fine unico et principali proficiscerentur ut alibi facilius absolverentur, non autem si discedant pro aliis negotiis, vel ut reperiant confessarium incognitum, prudentiorem, etc.

40. Penitens qui bona fide reservatum confitetur confessario simplici, aut obliviscitur illius valide absolvitur, quia directe a non reservatis, et indirecte a re-

servato; hæc est sententia communis, quæ si esset falsa, supleret Ecclesia jurisdictionem.

41. Qui confitetur superiori reservatum, etiam per confessionem sacrilegam, eximitur a reservatione, quia jam obtentus est finis reservationis qui est ut subjiciatur peccatum iudicio superioris.

42. In dubio an pœnitens incurrerit nec ne aliquam reservationem, potest a simplici confessario absolvi, sive dubium sit facti, sive sit juris, aut negativum, aut positivum.

43. In sigillo sacramentali non datur parvitas materiæ.

44. Potest confessarius uti notitia habita extra confessionem, modo non manifestet aliquam circumstantiam ex sola confessione cognitam, sed valde cavendum ne fiat pro circumstantibus periculum scandali, et putent sic confessiones revelari.

45. Confessarius non potest uti licentia accepta a pœnitente loquendi de confessione, si eam obtinuerit repetitis petitionibus et importunis, aut si eam pœnitens revocaverit.

46. Frangit sigillum qui utitur notitia confessionis ad externam gubernationem in gravamen pœnitentis, v. g. ad negandum officium, si non aliunde eum noscat indignum, item qui a servo claves aufert, qui aliquem torvo oculo aspicit. Sed potest confessarius uti notitia confessionis quoties non subest gravamen nec revelatio, v. g. pœnitentem humanius tractare, casui studere, alios monere in generali, ab aliquo damno majori diligentia cavere, modo nemo possit suspicari quod ea oriantur e confessione, secus hæc major diligentia foret semper graviter illicita. Confessarius nemini potest negare schedulam de sola confessione peracta, tacendo de absolutione.

47. Non licet uti scientia acquisita in confessione nisi quando moraliter certum est non adesse aliquam fractionem sigilli, aut aliquod gravamen pœnitentis; in hac materia numquam licet ea uti opinione probabili quæ secum fert periculum gravaminis pœnitentis, numquam enim licet opinione uti quæ potest vergere in damnum juris certi quod proximus possidet; certum est autem quod proximus possidet jus certum ne gravetur ex sua confessione.

48. Bulla Gregorii XV. circa omnes Sacerdotes qui personas quæcumque illæ sint ad inhonesta inter se, sive cum aliis quomodolibet in actu confessionis sacramentalis, sive ante, sive post immediate, seu occasione, seu prætextu confessionis, etiam confessione non secuta, sive extra confessionis occasionem in confessario, aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes confessiones audire, sollicitare pro se, vel aliis tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, mandat omnibus confessariis, ut suos pœnitentes quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu tractantes, Episcopis. Sunt denunciandi, licet jam jurisdictione privati sint, licet sollicitatio fuerit mutua, licet pœnitens consenserit (quod non tenetur dicere, et ne quidem de hoc potest interrogari), licet dudum evenerit, licet confessarius ab aliis jam fuerit accusatus, licet pro alio aut alia sollicitaverit, licet sit jam emendatus, et quidem a longo tempore, quia finis Ecclesiæ in imponenda tali obligatione non est solum ut reus emendetur, sed etiam animadversio in hujusmodi delicta ad aliorum exemplum. Non tenetur autem ad denunciandum pœnitens quæ sola solli-

citavit, licet confessarius consenserit. Non potest absolvi pœnitens nisi prius denunciaverit, aut promiserit se quamprimum poterit denunciaturum. Si non possit per se, tenetur per alium id præstare, aut per litteras, aut mediante ipso confessario ab Episcopo ad hanc denuntiationem excipiendam delegato, quod raram esse debet. Si absolute pœnitens nolit denunciare, scribat confessarius Romæ pro dispensatione ab hac obligatione, et interim non absolvat. Qui non denuntiat intra mensem a die quo novit obligationem, incurrit excommunicationem ipso facto, donec denunciaverit: cum autem executâ est denuntiatio, quivis Sacerdos potest absolvere a censura contracta propter dilationem.

49. Qui injuste accusat, aut procurat accusationem Sacerdotis innocentis de sollicitatione, incurrit reservationem papalem sine censura.

50. Confessarius debet admonere pœnitentem de obligatione denunciandi, licet hæc admonitio non sit profutura. Denuntiatio exigitur non tantum a pœnitentibus, sed ab unoquoque qui id sciat, modo sciat a personis fide dignis, licet promiserit secretum cum juramento, excipe si secretum sit manifestatum ad consilium capiendum.

51. Quando verba aut facta sunt veræ sollicitationes, et dubitatur quis sit Sacerdos sollicitans, denuntiatio est faciendâ, ut superior possit inquirere de persona; non autem quando est certus Sacerdos, sed dubitatur an verba aut facta ejus sint veræ sollicitationes, quia in dubio nemo debet fama sua privari.

52. Sacerdos sollicitans incurrit perpetuam inhabilitatem ad celebrationem Missæ, et, ut videtur, etiam ante sententiam. Multa sunt verba quæ indirecte

continent sollicitationem et denuntiationem exigunt. Judicetur nomen sollicitantis, tempus, locus, ætas, statura, capilli. Juret pœnitens se præfatam denuntiationem nemini communicaturum.

DE EXTREMA UNCTIONE.

1. Extrema Unctio debet dari infirmis qui tam graviter laborant ut mortis periculum imminere videatur (*Rit. Rom.*); quando potest infirmo non jejuno præberi viaticum, potest etiam dari Extrema Unctio. Gravissime peccant qui illud tempus ægroti unguendi observare solent, cum jam omni spe salutis amissa, vita et sensibus carere incipiat. (*Cat. Rom.*) In eadem infirmitate iterari non debet nisi diuturna sit, aut, cum infirmus convalescit, iterum in periculum mortis incidat. (*Rit. Rom.*) Non debet dari perpetuo amentibus, nec pueris ratione carentibus, sed detur ea pollentibus, licet non sint apti ad communionem; in dubio detur sub conditione, idem dicatur de amentibus. Impœnitentibus et iis qui in manifesto peccato mortali perseverant, et excommunicatis penitus denegetur. (*Rit. Rom.*) Quisquis tenetur curare ut hoc sacramento muniatur.

DE MATRIMONIO.

1. Non obligant sponsalia vi, dolo, errore substantiali, aut metu gravi ab extrinseco inita. Tactus etiam pudici vetantur sponsis, quoties ad id fiunt ut delectatio sensibilis habeatur, quia secum ferunt periculum delectationis venereæ quæ est sensibili proxima.

2. Sponsalia obligant sub gravi ad contrahendum

matrimonium quantocius. Si quis sponsalia cum duabus contraxerit, valent prima, licet etiam secunda sponsa ea ignoraverit, et cum ea copula habita sit.

3. Filius potest, quin peccet, insciis aut invitis parentibus contrahere in sequentibus casibus: 1. ° si parentes velint impedire ne nubat honeste, et ipse sit in periculo incontinentiæ; 2. ° si velint ut nubat invite, id est, ducat indignam, infirmam, pravæ conditionis; 3. ° si filius injuste a parentibus vexaretur; 4. ° si parentes essent absentes, et præsumeretur eorum consensus.

4. Dissolvuntur sponsalia ex parte innocentis ob matrimonium validum contractum; quoad nocentem vero, obligatio suspenditur, non aufertur. Insuper dissolvuntur ob mutuum consensum sponsorum; si sint puberes, statim; si impuberes, statim ac ad pubertatem perventi sunt; dissolvuntur ob impedimentum dirimens superveniens, saltem pro innocente, nocens autem tenetur dispensationem procurare, sed non cum magno labore, nisi reparandum esset damnum deflorationis, aut infamiæ sponsæ; dissolvuntur ob antea ignotam disparitatem conditionis, ob defectum justum, non autem injustum consensus parentum, ob grave delictum alterius, ob cognitam alterius asperitatem, aut morbum gravem, aut æs alienum quo gravetur sponsus, aut defectum dotis in sponsa. Generaliter, prima regula sit: ad dissolvendum ob causas supervenientes, sufficit ea causa quæ si prævisa fuisset, contractus non exstitisset. Secunda regula: ob causas præcedentes, sufficit ut adsit illa quæ si suboriretur valeret ea impedire. Hinc si ignorantia illius causæ non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, id est quod etiam cognita non impedivisset spon-

salia, tunc non possunt dissolvi. Dissolvuntur ob absentiam in regionem longinquam, ob terminum sine culpa elapsum et prefixum ad finiendam obligationem, ob ingressum in religionem, non autem pro eo qui ingreditur, sed pro eo qui in seculo manet; ob susceptionem Ordinis sacri, aut votum recipiendi, aut votum simplex castitatis, quia in sponsalibus semper subauditur conditio: nisi status melior eligatur.

5. Communis est inter Doctores sententia ministros Matrimonii esse ipsos contrahentes. Materia est mutua traditio juris quod alter in alterius corpus acquirit per verba aut signa consensum exprimentia; forma est mutua acceptatio.

6. Ad valorem Matrimonii sufficit præsentia Parochi audientis, licet nihil dicentis, imo repugnantis; si tamen juste repugnet, adest validum Matrimonium, sed graviter illicitum: tunc solum esset invalidum Matrimonium, ut pluries declaravit S. C., quando Parochus nihil intellexisset, modo non affectasset nihil intelligere. Matrimonia celebrata coram Parocho et duobus testibus cum occulto impedimento, obtenta dispensatione, convalidantur et vera sacramenta fiunt solo consensu de novo a sponsis præstito, a quo tamen consensu potest Papa dispensare, nec requiritur de novo præsentia Parochi. Declaravit tamen S. C. quod si Matrimonium esset nullum ex causa publica, id est ob defectum ætatis, tunc reconvalidandum esset coram Parocho et testibus.

7. Non peccat qui contrahit in concupiscentiæ remedium.

8. Si apponatur conditio contraria substantiæ Matrimonii, v. g. Te duco ea conditione ut prolis generationem vites, ut adulterium committas, Matrimo-

nium est nullum; si autem conditio est turpis alio modo, aut si est impossibilis, tunc habetur pro non adjecta, et Matrimonium est validum, quia præsumeretur datus consensus non obstante conditione apposita; sed si unquam sponsi vere non intenderent consentire sine tali conditione, Matrimonium esset invalidum; cæterum in dubio debet judicari in favorem illius.

9. Usus Matrimonii est illicitus, si illud est certe nullum; tunc sciens nec petere nec reddere unquam potest ignoranti. Si nullitas est dubia, dubitans non potest petere, sed tenetur reddere bona fide petenti; si autem adhibita diligentia dubium vincere non possit, non obstante quacumque probabilitate in contrarium, potest petere, quia contrahendo in bona fide, jam acquisivit jus certum ad petendum, de quo non potest privari nisi per impedimentum certum. Quando debet aliquis dubitare de valore Matrimonii? Regula 1. ^o Conjux ordinarie non tenetur credere alteri etiam juranti se fecte consensisse; 2. ^o nec tenetur credere impedimento, si illud audiat a personis parum fide dignis, vel ex fama sine fundamento; 3. ^o si audiat ab aliquo fide digno, tenetur inquirere, et interim non petere, sed reddere, si unus tantum sit testis. In dubio semper judicandum est pro Matrimonii valore, tam in foro interno quam externo, unde si quis Matrimonium contrahit cum dubia fide, post diligentiam adhibitam ad dignoscendam veritatem, adhuc dubio perseverante, potest reddere et petere.

10. Usus Matrimonii non est licitus si adsit grave periculum sanitatis, nec obsit periculum incontinentiæ. Licitus est, si morbus sit diuturnus, et adsit justa causa, modo alter moneatur de morbo, sed alter non tenetur consentire. Morbum patiens potest licite nega-

re debitum, quin debeat patefacere causam, nemo enim tenetur creare sibi infamiam. Non licet petere statim a balneo, a sectione venæ, cum feбри. Licet petere ab uxore quæ versatur in perpetua gonorrhæa, et tempore menstrui diuturni; quæ si non durent, petitio non excedit veniale. Licet post prandium, et tempore lactationis, si non noceat proli; item in purgatione puerperæ, modo non eadem die, vel sequenti partus.

11. Graviter illicitus est usus si fiat mente adultera, si extra vas naturale, etiamsi ibi copula sit tantum inchoata; si autem stando, vel sedendo, vel more peccudum, vel viro succumbente, sine justa causa, erit veniale. Non esset peccatum retrahendi se ante seminationem, si non esset periculum effundendi seminis, sed ordinarie adest, præcipue in viro; vir autem graviter peccat, si se retrahat postquam mulier jam seminavit aut est proxima ad seminationem, et probabiliter etiam mulier si se retrahat post viri seminationem et ante propriam, quia probabiliter etiam semen mulieris est necessarium ad generationem, unde retrahente se viro post seminationem, potest mulier tactibus se excitare ut seminet ad complementum copulæ.

12. Petere ante communionem, est veniale, nisi fiat ad evitandam incontinentiam, nullum vero peccatum reddere. Potest autem post communionem et diebus festivis; item tempore prægnationis, nam ordinarie abest periculum abortus.

13. Conjux prohibitus a petendo ob votum aut impedimentum affinitatis post Matrimonium ab eo contractum, tenetur reddere alteri, etiam interpretative petenti; et quoad affinitatem, licet etiam petere in pe-

riculo incontinentiæ propriæ, in quo licet etiam conjugî petere ab altero excommunicato, et excommunicato ab altero non excommunicato.

14. Tactus sine copula non excedunt veniale, modo non prævideatur pollutio in se vel in altero, etiam involuntaria. Non potest conjux seipsum tangere cum delectatione sine copula. Hortandi sunt conjuges ne delectentur de copula habita vel habenda, si alter absit, sed non sunt damnandi de mortali, nisi delectatio fieret venerea.

15. Neuter conjux tenetur petere, nisi prævideat in se vel in alio periculum incontinentiæ. Tenetur vir accedere si mulier tacite petat. Conjux negans ordinario graviter peccat, nisi alter remisse peteret et facile precibus negans cederet, aut sæpius, puta quater in eadem nocte, alter peteret, aut dilatio esset tantum aliquot horarum.

16. Metus ne nascantur filii non sufficit ad negandum, si adsit periculum incontinentiæ. Si alter petat cum peccato gravi, et culpa se tenet ex parte actus, puta cum periculo abortus, scandali, aut sanitatis alterutrius, postulatus tenetur sub gravi negare; si autem culpa se tenet ex parte petentis, puta si habeat votum, aut petat ob pravum finem, alter tenetur reddere, hortando tamen petentem ut desistat, aut potius cum petitione præveniendò. Si petat incestuosus qui jam privatus est jure petendi, alter non tenetur, sed potest reddere.

17. Volenti seminare extra vas, mulier videtur posse negare, imò ad id teneri, si possit sine suo gravi incommodo, sed probabilius post monitionem tenetur reddere, quia culpa se tenet, non ex parte actus, sed personæ. At non potest petere, nisi adsit pro se pe-

riculum incontinentiæ, aut nisi deberet perpetuo abstinere; valde autem cavendum est ne ipsa mulier ita fieri velit aut optet.

18. Ut vir incestuosus privetur jure petendi, debet noscere legem ecclesiasticam et pœnam appositam, et copula debuit esse cum seminatione. Possunt super hoc dispensare Episcopi et Mendicantes.

19. Si conjux timet damnum leve sanitatis ex redditione, tenetur reddere; si grave, nec tenetur, nec potest, nisi adsit proximum periculum incontinentiæ vel in se vel in petente, aut timeantur magna dissidia; in his casibus potest et tenetur reddere ex charitate; excipere nisi morbus quo inficiari veretur sit proxime tendens ad mortem, in hoc enim casu potest, sed non tenetur, quia charitas eum excusat si reddat, sed non obligat.

20. Solum periculum ne proles defectuosa nascatur non excusat a reddendo. Non tenetur reddere uxor quæ scit se non posse sine mortis periculo parere; potest autem et reddere et petere ob periculum incontinentiæ, licet ordinario pariat mortuos.

21. Peccat mortaliter qui cohibet seminationem, altero seminante, vel qui se retrahit antequam alter seminaverit; item uxor quæ statim surgit aut mingit ad impediendam generationem.

22. Licet viro copulari, quamvis ob senectutem aut infirmitatem sæpe extra vas semen effundat, semper ac adest spes effundendi intra.

23. Tenentur conjuges cohabitare, etiam quoad torum; nisi separentur mutuo consensu, et sine periculo incontinentiæ. Vir, si diu absit, debet, si possit, secum ducere uxorem.

24. Impedimenta impediunt, præter peccatum

mortale et excommunicationem, his comprehenduntur versibus:

*Ecclesie Vetitum, nec non Tempus feriarum;
Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Ecclesie vetitum, id est prohibitio Episcopi aut Parochi propter suspicionem impedimenti aut inhabilitatis; *Tempus feriarum*, sed prohibetur tantum benedictio Matrimonii, non autem ipsum Matrimonium aut ejus usus; *Catechismus*, id est fidei professio quæ nomine baptizandi fit, cessavit per Tridentinum; *Crimen*, v. g. incestus cum propria matre, raptus alienæ sponsæ, etc. desuetudine exolevit; *Sponsalia*, cum alia persona inita, sed non dissoluta; *Votum* simplex castitatis, aut religionis, aut non nubendi; non potest dispensare Episcopus ante Matrimonium, si votum sit absolutum, secus si est pœnale aut conditionatum, nisi sit periculum incontinentiæ, aut gravis damni, et impossibilitas sit cito recurrendi ad Papam. Sed post Matrimonium, Episcopus et etiam Mendicantes possunt dispensare in voto castitatis ante vel post Matrimonium emisso; si tamen conjuges communi consensu illud emiserint, solus Papa potest dispensare.

25. Episcopus potest dispensare super omnibus proclamationibus, *urgente gravissima, legitima et ineluctabili causa*, ait Bened. XIV. in Bulla *Nimia licentia*, modo Episcopo constet non esse impedimentum; imo potest Parochus in gravissima necessitate declarare præceptum non exstare. De cætero proclamationes debent fieri ter publice in Ecclesia. Quilibet impedimenti conscius tenetur illud denunciare, li-

cet non possit probare. Fama impedimenti sufficit ad impediendas nuptias. Parochus tenetur sub gravi antequam Matrimonio assistat ad investigandum an extet impedimentum.

26. Impedimenta dirimentia, præter defectum consensus sunt:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen, Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas, Ætas, Affinis, si Clandestinus, et Impos, Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta. Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Error, non qualitatis, nisi eam contrahens principaliter intenderit, sed ipsius personæ. *Conditio* servilis ignorata. *Votum* solemnne castitatis, vel ob sacri Ordinis susceptionem, vel ob religiosam professionem spontaneam, nam non spontanea est nulla, a quibus videtur Papam posse dispensare. *Cognatio*, vel legalis quæ oritur ex adoptione perfecta cum rescripto Principis, et dirimit inter varias personas, vel spiritualis ex Baptismo et Confirmatione inter baptizantem et baptizatum, patrinum et baptizatum et parentes baptizati, vel carnalis ex consanguinitate personarum quæ ex eodem stipite descendunt; hæc in linea transversali ex lege Ecclesiæ Matrimonium dirimit usque ad quartum gradum, in linea recta semper. In linea recta, tot sunt gradus quot sunt personæ, dempto stipite qui nunquam numeratur; in linea transversali æquali quot gradus sponsus distat a communi stipite sponsæ, tot gradibus distant inter se; in linea transversali inæquali, quot gradibus consanguineus remotior distat a stipite, tot gradibus distant inter se. *Crimina* impedientia, sunt homicidium, adulterium, et

raptus. Pro homicidio, si ambo sponsi conspirarunt sine adulterio in mortem conjugis, cui alter eorum erat ligatus, eo fine ut inter se contraherent, hoc impedimentum est dirimens morte secuta; aut si eo fine expresse ut Matrimonium novum ineatur, una pars tantum altera inscia, post adulterium perfectum cum futuro, conjugem suum det morti, modo finis homicidii fuerit ante manifestatus alteri parti, saltem signis, donis, familiaritate; vel si, sine homicidio, altera pars vivente conjuge committat cum futuro adulterium, cum promissione Matrimonii quæ acceptetur; vel si adsit adulterium cum Matrimonio attentato, nempe cum vir vivente uxore cognoscit aliam, et intentat cum illa contrahere. Non est impedimentum, sed grave peccatum sola promissio ducendi aliam, si fit vivente conjuge. *Disparitas cultus* inter baptizatam et non baptizatam dirimit, inter catholicum et hæreticum impedit, nisi Papa dispenset. *Vis*, et etiam metus gravis injuste incussus; dicitur gravis, ut si proveniret ex periculo exilii, infamie, amissionis notabilis honorum, metus, inquam ab extrinseco, non autem metus mere reverentialis, aut ab intrinseco; dicitur injuste incussus, unde si sponsus facta Matrimonii promissione ex timore iudicis juste pœnam minitantis contrahit Matrimonium, illud est validum. Pro *Ordine* sacro, ratiocinandum sicut de voto solemnii, dirimit. *Ligamen*, id est ille qui alio Matrimonio ligatus est, quin constet de morte conjugis, non potest aliam ducere, et si prior compareat, qui aliud Matrimonium contraxit tenetur ad priora vota redire. *Honestas*, ille qui sponsalibus celebratis cum una, vellet Matrimonium contrahere cum ejus consanguinea in primo gradu, vel qui post Matrimonium ratum, etiam nullum, modo tale non sit nul-

lum defectu consensus, vellet contrahere cum consanguinea usque ad quartum gradum. Sponsalia, licet mutuo consensu soluta, pariunt impedimentum, non autem si fuerint invalida. *Ætas*, 14. an. pro sponso, 12 pro sponsa, quam ante ætatem Matrimonium est nullum. Matrimonium senum ætatis decrepitæ est validum, modo coire possint arte medica. *Affinitas* quæ oritur ex copula habita ab uno sponsorum cum consanguineo alterius, dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum, si fuerit copula licita, usque ad secundum si illicita. Affinitas non parit affinitatem, unde duo fratres possunt ducere duas sorores, vitricus uxorem privigni sui. Si quis cognoscit sororem suæ sponsæ, neutram sine dispensatione ducere potest. *Clandestinitas*, Matrimonium est nullum si desit assistentia Parochi et duorum testium, ubi Tridentinum est receptum, qui testes possunt esse pueri (modo sint rationis capaces), infames, parentes, servi, mulieres, et etiam illi qui casu illuc transeunt, aut vi detinentur. Parochus etiam suspensus, excommunicatus vitandus, valide assistit, et in necessitate licite. Debet esse Parochus domicilii alterutrius sponsi; et potest assistere etiam extra suam parochiam et Diœcesim, quia exercet actum jurisdictionis. Vagi post informationes et licentiam Episcopi, possunt contrahere ubique. Exteri non possunt contrahere extra patriam, nisi ostendant fidem ordinarii proprii de eorum statu libero. *Impotentia*, si sit perpetua et antecedit Matrimonium, illud est nullum; si certa sit, potens pars potest statim ab impedita discedere quin dilationem concedat, imo tenetur si adsit periculum incontinentiæ, et ad alias nuptias transire. Si dubia sit impotentia, datur triennium ad experiendum. *Raptus* debet esse ab una ad aliam

domum, solo fine Matrimonii, dissentiente muliere. Raptor, præter impedimentum, et auxiliantes incurrun excommunicationem ipso facto; idem est pro desponsatis, id est raptor incurrit impedimentum et penas, licet cum rapta prius contraxerit sponsalia, quæ tamen probabilius est non invalidari.

27. Matrimonium probabiliter validum, est habendum certe validum, quia Ecclesia dispensat in impedimento, si exstet, quoties adest vera probabilitas de Matrimonii valore. Si nullum sit ex defectu occulto noto tantum octo vel decem personis, et periculum non videatur quod illud manifestetur, sufficit ut sponsi, obtentâ dispensatione a S. Pœnitentiaria, consensum renovent sine Parocho nec testibus, licet conjuges contrahendo fuerint conscii nullitatis Matrimonii. Qui fiete consensit, per se non videtur teneri ad revalidandum per verum consensum, nisi illud exigat reparatio damnorum dolo illatorum. Qui fiete aut metu contraxit, si velit Matrimonium revalidare, verum præstando consensum, non videtur teneri ad manifestandum alteri parti Matrimonii nullitatem, sed sufficere ut verum præstet consensum, qui cum conjungatur cum consensu ab altera parte jam præstito valido jure naturæ et moraliter perseverante in cohabitatione maritali, Matrimonium fit validum, quia in contractu Matrimonii non est necessaria simultaneitas physica consensuum, sed sufficit moralis quæ in hoc casu habetur; neque potest opponi quod si requireretur pars de novo consensu, forte illud non daret, nam hic dissensus interpretativus non est verus dissensus, et interim in suis effectibus perseverat consensus semel præstitus, qui jure naturæ est validus, et solum invalidus jure ecclesiastico.

28. Cum Matrimonium est nullum ob aliquod impedimentum, ut revalidetur per novum consensum, sublato impedimento per dispensationem, utraque pars debet esse conscia nullitatis, sed super hoc consensu Pontifex potest dispensare pro parte inscia; imo potest Episcopus, si ex cognitione timeatur mors, infamia, scandalum ob separationem, et necessitas non patiatur moram recursus ad Papam; insuper, si absit Episcopus, confessarius potest declarare consensum tunc non requiri a parte inscia, ut modo dictum est; sed hoc non fiat nisi urgente gravissima causa, nam ipsa S. Pœnitentiaria ordinarie exigit ut nullitas antecedens ab utraque parte nota sit.

29. Papa potest dispensare in omnibus impedimentis ex jure ecclesiastico ortis; sed in iis quæ sunt a jure divino, potest tantum in aliquo casu particulari, ut Doctor Ecclesiæ et interpret divinæ voluntatis, declarare legem divinam in tali casu non obligare. Causæ justæ ad obtinendam dispensationem super impedimentis dirimentibus sunt 1. ° extinctio magnæ litis, vel odii, vel scandali inter agnatos; 2. ° inæqualitas Matrimonii, nisi inter consanguineos fiat ob defectum dotis vel alterius sponsi; 3. ° conservatio facultatum in eadem cognatione; 4. ° merita petentis; 5. ° ætas excedens 24. annos in muliere; 6. ° subministratio pecuniæ pro operibus piis, etc. Noscantur conditiones quas debet habere petitio ut dispensatio non sit subreptitia vel obreptitia.

30. Ante consummationem Matrimonii, quæ potest differri ad duos menses, alteruter conjugum intra hos duos menses primos potest intrare religionem, modo exinde non impediatur legitimatio proles, reparatio scandali, et sponsa non infametur.

31. Videtur Papam posse ob gravissimas causas dissolvere Matrimonium simpliciter ratum. Divortium tori et cohabitationis, firmo remanente vinculo conjugali, potest fieri 1.º si unus conjugum committeret delictum alteri perniciosum, ut si conaretur eum in peccatum inducere, præsertim a fide avertere, et esset periculum perversionis; 2.º si alter morbo contagioso laboraret, amens fieret, et adesset periculum pro alio; 3.º si mutuo consensu separati, ambo ingrediantur religionem, aut muliere proficiente, vir sacris initiatur, aut si mulier 50 annos nata castitatem voveret in sæculo, et vir profiteretur, aut sacerdotio initiaretur; 4.º ob sævitiam conjugis, verbera injusta, gravia, frequentia; imo, pro personæ qualitate, convicia crebria et gravia; debet intervenire sententia judicis, nisi mora sit periculosa, aut periculum non facile probaretur; 5.º ob adulterium certum et perfectum, raro tenetur, sed potest conjux discedere, nisi ipse sit quoque reus adulterii, aut consenserit adulterio alterius, aut mulier vi fuerit oppressa, aut injuria sit remissa, præsertim per copulam subsecutam. Conjux innocens semper habet jus revocandi adulterum, sed difficulter adultera poterit obligari ad redeundum ad virum, quia ipsa poterit timere gravia damna. Ad separationem ob adulterium non videtur requiri sententia. Facta separatione per sententiam, innocens potest ingredi religionem, sed non adulter sine alterius licentia, aut nisi alter statum irretactabilem assumpsisset. Filii educantur apud innocentem; videndum cujus expensis.

DE CENSURIS.

1. Censura est vel latae, vel ferendæ sententiæ, a jure, vel ab homine superiore ecclesiastico habente jurisdictionem ordinariam et expeditam; unde non potest ferri ab excommunicato, suspenso, hæretico, schismatico, nisi sit occultus, quo in casu illicite, sed valide fertur. Censura lata ex coactione aut metu gravi est valida, sed invalida est ejus absolutio metu injusto extorta. Censura lata a jure aut ab homine sententia generali non incurritur ab impuberibus, nisi exprimitur, ut fit pro ingressu claustrorum et percussione clerici. Episcopi non incurrun suspensionem nec interdictum nisi specialiter nominentur, de excommunicatione autem dubitatur. Reges et Reginae a solo Papa censurari possunt. Pro censura gravi, debet adesse contumacia in peccato gravi vel ex se, vel ex circumstantiis; in dubio de gravitate, standum est iudicio superioris; requiritur insuper actus externus et consummatus. Incurritur a mandantibus, licet effectus non sequatur, si principaliter in eos lata sit, secus non; hinc non incurrit qui mandavit percussorem clerici si illa non evenit, aut consilium præstitum ad eam non impullit percipientem, aut fuit revocatum ante executionem, quia tunc non est contumacia, quæ importat contemptum censuræ. Requiritur etiam scientia legis et ipsius censuræ, quantum quævis ignorantia excusat a censura; debuit præcedere monitio. Videtur quod metus gravis excuset a censura. Si quis esset injuste censuratus, aut de eo dubitaret, non ligaretur in conscientia, nec fieret irregularis administrando in Sacris, sed exterius se deberet gerere tanquam censuratum ad evitandum scandalum. Qui extra